

УДК 378.147:37.037

ОПТИМІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ НА ОСНОВІ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Цимбалюк Ж.О.¹, Піддубний О.Г.², Маракушин А.І.², Кирпенко В.Н.³

¹ Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

² Харківський національний економічний університет

³ Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Анотація. На основі аналізу завдань підсистеми фізичної підготовки, психологічної структури майбутньої професії висвітлено питання сутності і критеріїв оптимізації педагогічного процесу фізичного виховання студентів ВНЗ.

Встановлено, що сутність фізичної підготовки полягає: у зміні самої організації навчання за рахунок введення технологізації в цей процес; у більш точному визначенні безпосередньо конкретних цілей в умовах реалізації практичної мети навчання; у здійсненні особистісно-діяльнісного підходу. Критеріями оптимізації можуть бути: ефективність і якість рішення освітньо-виховних задач; необхідно виправдані витрати часу і зусиль на досягнення намічених результатів.

Ключові слова: оптимізація, студент, фізична підготовка, технологізація.

Вступ.

Підготовка майбутнього фахівця являє собою багатогранний процес навчання, що включає ряд видів підготовки (теоретичну, психофізіологічну, фізичну та інші). Фокусування результатів педагогічних впливів усіх видів підготовки й визначає професійну готовність.

Сьогодні відбувається активний пошук нових форм і методів фізичного виховання, які б сприяли підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах. Проте аналіз спеціальної літератури [3, 5] доводить, що методи, які застосовуються в організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах, недостатньо ефективні для забезпечення належного рівня фізичної підготовленості студентів. За останні роки методика проведення навчальних занять у вищих навчальних закладах особливо не змінилася, її ефективність відносно низька, що не відповідає сучасним вимогам вищої школи [6,7].

Сьогодні гостро стоїть питання інтенсифікації роботи фахівців, посилюються вимоги до якості підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах, до конкретних видів професійної діяльності і відповідно виникає необхідність у профілюванні фізичного виховання з урахуванням вимог обраної професії.

Існуючі програми обмежуються загальними рекомендаціями без конкретних моделей режимів розвитку загальних і спеціальних професійних

якостей. Унаслідок цього більшість випускників вищих навчальних закладів неспроможні якісно працювати з тією ефективністю, якої вимагає сучасне виробництво [6].

Реформування освіти вимагає розгляду даної проблеми з позиції сучасних технологій підвищення якості навчання у відповідності з новими державними освітніми стандартами.

Аналіз наукової педагогічної літератури з досліджуваної проблеми [1, 8] вказує на те, що оптимізація педагогічного процесу залишається фактором, що інтенсифікує педагогічний процес, підвищує його результативність в кожному одиницю часу.

Робота виконана за планом науково-дослідних робіт кафедр фізичного виховання ХНПУ ім. Г.С.Сковороди та ХНЄУ, за планом науково-дослідних робіт Повітряних Сил Збройних Сил України, тема НДР «Теоретично-методичні засади функціонування системи фізичної підготовки військовослужбовців Повітряних Сил Збройних Сил України», шифр «Керівництво — ФП» (номер державної реєстрації 0101U001112).

Мета дослідження: дослідити особливості сучасної організації фізичного виховання у ВНЗ і дати аналіз оптимізації навчального процесу з фізичної підготовки студентів у період навчання.

Методи і організація досліджень. Для вирішення поставленого завдання використовувалися теоретичний аналіз і узагальнення літературних джерел, застосування системного підходу з метою обґрунтування напрямків оптимізації системи фізичної підготовки студентів ВНЗ.

Результати дослідження.

Основною проблемою професійного становлення фахівця у ВНЗ, одним з найважливіших напрямів інтенсифікації психолого-педагогічного процесу підготовки був і залишається пошук шляхів оптимізації співвідношення результатів і витрат людської діяльності, що в загальному випадку називається ефективністю.

Поняття «педагогічна система підготовки майбутніх фахівців» розуміємо як «комплекс ефективних засобів, специфічних процесуальних принципів, змісту, методів і прийомів формування професійно значущих якостей, методів і критеріїв оцінки професійної готовності, функціонування яких детерміновано цілями професійної підготовки й принципами конструювання моделей процесу, які фокусують міжпредметні зв'язки та відношення в рішенні педагогічних задач такої підготовки» [4].

Фізичне виховання у ВНЗ, як складову педагогічної системи підготовки, розуміємо як спеціально організований і керований педагогічний процес, направлений на навчання рухових дій, розвиток фізичних якостей студентства. Фізичне виховання у поєднанні з етичним, естетичним та інтелектуальним набуває значення одного з основних чинників всебічного розвитку особи.

Завданнями фізичного виховання у ВНЗ є:

- формування в студентській молоді основ теоретичних знань, практичних і методичних здібностей (умінь і навичок) з фізичного і спортивного виховання, фізичної реабілітації, масового спорту як компонентів їх повноцінної, гармонійної та безпечної життєдіяльності;
- отримання студентською молоддю досвіду щодо застосування здобутих цінностей протягом життя в особистій, навчальній та професійній діяльності, в побуті і сім'ї;
- забезпечення в студентській молоді належного рівня розвитку показників їх функціональних та морфологічних можливостей організму, фізичних якостей, рухових здібностей, працездатності;
- сприяння розвитку професійних, світоглядних та громадянських якостей студентів;
- підготовка та участь студентів у різноманітних спортивних заходах.

У рекомендаціях Болонської декларації передбачається реформування вищої освіти за допомогою оптимізації освітньо-виховного процесу, яка передбачає функціонування педагогічного процесу з точки зору заданих критеріїв на основі всебічного врахування принципів, сучасних форм і методів навчання, виховання, а також особистісних і колективних особливостей конкретної групи.

Введення в науковий обіг поняття «оптимізація» пов'язане з появою необхідності вдосконалення форм і методів організації навчальної діяльності. Термін «оптимізація» сходить до дієслова «оптимізувати» через прикметник «оптимальний», вперше зафіксований в приватних словниках в нашій країні і за кордоном на початку 60-х рр. двадцятого століття і трактується як «складати, прораховувати програму, найбільш прийнятну модель організації чого-небудь». Будучи словом латинського походження, «оптимізація» визначається як вибір найкращого (оптимального) варіанту завдання з безлічі можливих за даних умов [2].

На думку багатьох науковців [1, 7] оптимізація педагогічного процесу фізичної підготовки, яка створена на базі нових технологій, включає в себе наступні структурні складові: цілі навчання і діагностично задані плановані результати навчання; зміст навчання; засоби діагностики і контролю стану результатів навчання; методи навчання; організацію навчального процесу; засоби навчання; результат діяльності — рівень досягнення загальноосвітньої та професійної підготовки.

Сутність процесу оптимізації навчання студентів під час фізичної підготовки полягає:

- у зміні самої організації навчання за рахунок введення технологізації в цей процес;
- у більш точному визначенні безпосереднього конкретних цілей в умовах реалізації практичної мети навчання;
- у здійсненні особистісно-діяльнісного підходу.
- Критеріями оптимізації у процесі фізичної підготовки студентів, можуть бути:
- ефективність і якість рішення освітньо-виховних задач з урахуванням професійної спрямованості фізичної підготовки;
- необхідно виправдані витрати часу студентів та викладачів на досягнення намічених результатів;
- доступні витрати зусиль студентів та викладачів на досягнення намічених результатів за відведений час.

Аналіз наведених досліджень засвідчує, що достатньо комплексним є визначення педагогічної технології як послідовної взаємозв'язаної системи дій педагога та студента, яка пов'язана зі застосуванням у педагогічному процесі сукупності методів виховання та навчання для вирішення різних педагогічних завдань.

Встановлено, що технологізація можлива через створення нових систем професійного навчання, які орієнтовані на адаптацію добре відомих педагогічних технологій.

Педагогічні технології як загальні педагогічні системи (програмованого, ігрового, проблемного,

модульного навчання) не можуть бути прямо перенесені на конкретний процес професійного навчання, так як мають загальний характер та певну однобічність у досягненні своєї мети. Тому вони і повинні бути трансформовані відповідно до особливостей предмету навчання.

На основі аналізу існуючих підходів до визначення структури педагогічних технологій ми вважаємо найбільш оптимальною таку структуру: концептуальна основа, змістовна та процесуальна частина навчання. У змістовній частині навчання слід визначити загальну та конкретну мету навчання, зміст навчального матеріалу. У процесуальній частині необхідно описати: організацію навчального процесу, методи та форми навчальної роботи студентів, методи та форми роботи викладача, діяльність викладача з керування процесом засвоєння матеріалу, діагностику навчального процесу. Концептуальна складова педагогічної технології включає філософське, психологічне, дидактичне та соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітніх цілей. Відповідно до принципу орієнтації на інновації навчальний процес у вищому навчальному закладі має бути спрямований на впровадження науково обґрунтованих й експериментально перевірених новітніх педагогічних технологій. Узагальнюючи запропоновані інноваційні моделі навчання [1, 2] автори вважають, що у сфері вищої освіти найбільш актуальними інноваціями є:

- переорієнтація мети фізичної підготовки на одержання умінь використовувати засоби ФП для підвищення ефективності навчання при оволодінні ними навичок своєї майбутньої спеціальності, спрямованої на розвиток особистості, її здатності до науково-технічної й інноваційної діяльності на основі соціального замовлення; конструювання навчального процесу як системи, що сприяє саморозвитку особистості;
- відновлення змісту навчання, що припускає: виключення з програм матеріалу, що має тільки описовий характер; інтеграцію знань, що здобуваються в ході вивчення суміжних дисциплін; передумови, що створюються для проблемно-модульного вивчення низки дисциплін; проведення факультативної інноваційної та експериментальної роботи;
- зміщення акценту з процесу викладання на процес навчання самих студентів, освоєння ними досвіду самоосвіти під керівництвом викладача на основі збільшення позааудиторної самостійної роботи за рахунок скорочення аудиторної, зведення останньої до розумного мінімуму, що дозволить студентам звільнити час для самостійного трену-

вання, а також дасть їм змогу працювати у власному темпі та відповідно до своїх інтересів;

- забезпечення навчального процесу матеріально-технічними засобами на рівні сучасного соціокультурного розвитку суспільства.

Висновки. Найголовнішим завданням підсистеми фізичної підготовки є: по-перше – підвищення ефективності навчання майбутніх фахівців при оволодінні ними навичок своєї спеціальності; по-друге – систематичне вдосконалювання та підтримання якостей, найбільш важливих для майбутньої професії.

Сутність педагогічного процесу оптимізації фізичної підготовки студентів ВНЗ полягає: у зміні самої організації навчання за рахунок введення технологізації в цей процес; у більш точному визначенні безпосереднього конкретних цілей в умовах реалізації практичної мети навчання; у здійсненні особистісно-діяльнісного підходу.

Критеріями оптимізації у процесі фізичної підготовки студентів можуть бути: ефективність і якість рішення освітньо-виховних задач з урахуванням професійної спрямованості спеціальної фізичної підготовки; доступні витрати зусиль студентів та викладачів на шляху до досягнення намічених результатів за відведений час.

Аналіз наведених досліджень засвідчує, що найбільш оптимальна така структура технології: концептуальна основа, змістовна та процесуальна частина навчання.

У перспективі нашого дослідження передбачено розробку моделей фізичної підготовки студентів різних профілів.

Список літератури

1. *Бабанський Ю.К.* Оптимизация педагогического процесса (в вопросах и ответах)/ Ю.К. Бабанський, М.М. Поташник. — Київ: Радянська школа, 1984. — 287 с.
2. *Брановський Ю.С.* Введення в педагогічну інформатику/ Ю.С. Брановський. — Ставрополь, СГПУ, 1995. — 202 с.
3. *Котов Є.О.* Підготовка студентів вищих закладів освіти до самостійних занять фізичними вправами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення»/ Є.О. Котов. — Харків, ХДАФК, 2003. — 20 с.
4. *Макаров Р.Н.* Научные основы физической подготовки летного состава: учебник/ Р.Н. Макаров, Я.О. Фурдуй. — М., 2007. — 685 с.
5. *Ніколаєв С.Ю.* Оптимізація рухової активності студенток залежно від психофізичних особливостей: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.

- наук з фіз. виховання та спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення»/С.Ю. Ніколаєв. — Львів, ЛДІФК, 2004. — 20 с.
6. Раевский Р.Т. ППФП и психофизическая подготовка студентов машиностроительных специальностей [Текст]: учеб. посібник для вузів/ Р.Т. Раевский, В.И. Філенков. — Краматорськ, 2003. — 100с.
  7. Теория и методика физического воспитания [Текст]: посіб. під ред. Т.Ю. Круцевич. — Том 1. — Київ : Олімпійська література, 2003. — С. 92–93.
  8. Худолій О.М. Концептуальні підходи до розробки програми наукових досліджень у фізичному вихованні / О.М. Худолій, О.В. Іващенко // Теорія та методика фізичного виховання. — Харків: ОВС, 2004. — № 4. — С. 2—5.

Надійшла до редакції 20.08.2012 р.

Цымбалюк Ж.А., Поддубный А.Г., Маракушин А.И., Кирпенко В.Н. Оптимизация физического воспитания студентов ВУЗов на основе технологизации педагогического процесса преподавания дисциплины.

На основе анализа задач подсистемы физической подготовки, психологической структуры будущей профессии освещены вопросы сущности и критериев оптимизации педагогического процесса физического воспитания студентов ВУЗов.

Установлено, что сущность физической подготовки заключается: в изменении самой организации обучения за счет введения технологизации в этот процесс; в более точном определении конкретных целей в условиях реализации практической цели обучения; в осуществлении личностно-деятельного подхода. Критериями оптимизации могут быть: эффективность и качество решения образовательно-воспитательных задач; необходимо оправданные затраты времени и усилий на достижение намеченных результатов.

Ключевые слова: оптимизации, студент, физическая подготовка, технологизация.

Tsymbaluk Z.A., Piddubnyi A.G., Marakushin A.I., Kirpenko V.N. Optimization of physical training of the students of the university on the idea of technologization of pedagogical process of teaching subject.

Based on the analysis of tasks subsystem physical training, psychological structure of future profession highlighted by the question of essence and optimization in the criteria of teaching physical education in the university.

It is found that the nature of physical fitness consists is: the changing in the organization of the training by introducing technologization in this process, in more precise definition of direct goals specific in implementing the practical goal of our method. The optimization criteria are: efficiency and quality of education justifiable expenditure of tasks; time and effort for achievement of the intended results.

Keywords: optimization, student, physical training, technologization.